

DARIUSZ ADAMCZYK*

OCZYSZCZENIE LUDU BOŻEGO Z GRZECHÓW W ŚWIECIE LISTU DO HEBRAJCZYKÓW

List do Hebrajczyków stanowi niejako traktat teologiczny. Jego adresatami są ludzie, którzy nie są jeszcze mocni w wierze i dlatego grozi im odejście od wiary (por. Hbr 3, 7-4, 13; 6, 4-12; 10, 26-31). Autor natchniony zwraca uwagę, że czynna miłość winna być ugruntowana w chrześcijańskiej nadziei: „abyście nie stali się ospałymi, ale naśladowali tych, którzy przez wiarę i cierpliwość stają się dziedzicami obietnic” (6, 12). Ukazuje wewnętrzne rozdarcie człowieka, który żyje na ziemi, lecz swą istotą wykracza już poza nią, w kierunku świata „niebiańskiego” (por. 3, 1; 6, 4; 9, 23; 11, 16; 12, 22). Autor wskazuje na możliwość uleczenia tego dramatycznego rozdarcia. Jego przesłanie jest ciągle aktualne. Przedstawia bowiem Chrystusa jako najdoskonalszego Pośrednika między Bogiem a ludźmi. Jest On Synem Bożym i bratem ludzi. Najpełniej zatem reprezentuje ich przed Bogiem i Boga wobec nich. Jezus Chrystus radykalnie zmienił sytuację rozdartego człowieka. Świat „przyszły” staje się osiągalny w teraźniejszości, chociaż jego eschatologiczna pełnia jest przedmiotem nadziei¹.

Bóg wkracza w świat historyczny, sam interweniuje, aby człowiekowi rozpiętemu między dwiema rzeczywistościami: ziemską i niebiańską, pozwolić przekroczyć granice niemożności, czyli niejako pomóc powrócić do pierwotnej jedności z Bogiem. Ten proces jest wpisany w kontekst losów całego wszechświata. Autor z dzieła zbawienia wskazuje na oczyszczenie z grzechów (gr. *katharismos hamartion*). Tak jest określone dzieło Syna (Hbr 1, 3; 2, 17; 9, 26.

* Prof. UJK dr hab. Dariusz Adamczyk – Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach.

¹ Por. T. JELONEK, *Chrystologia Listu do Hebrajczyków*, „Analecta Cracoviensia” 17 (1985), s. 256; G. RAFIŃSKI, *Nowy Kapłan i nowe Przymierze (List do Hebrajczyków)*, w: *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, t. 9: *Dzieje Apostolskie. Listy św. Pawła*, red. J. Frankowski, Warszawa 1997, s. 533 n.; J. ŁACH, *Podstawy zachowań moralnych w Liście do Hebrajczyków*, w: *Diligis Me? Pasce*, t. 1, red. S. Czerwik, M. Mierzwa, Sandomierz 1999, s. 224.

28; 10, 12; por. Ef 5, 26; 2 P 1, 9; 1 J 1, 7). Jest to niewątpliwie skrót pełnej treści zbawienia, które oprócz oczyszczenia z grzechów jest też obdarowaniem ludzi Bożym życiem i wszystkimi konsekwencjami tego faktu². Warto zwrócić uwagę, w jaki sposób autor Listu do Hebrajczyków ukazuje to dzieło Jezusowe w kontekście nieskuteczności ofiar starotestamentowych.

1. Niedoskonałość starych ofiar oraz wypełnienie obietnicy

W Hbr 10, 1-4 autor przypomina nieskuteczność kultu ofiarniczego Starożytności w walce z grzechem i uzasadnia fakt zniesienia starotestamentalnych ofiar za grzechy: „Prawo bowiem, posiadając tylko cień przyszłych dóbr, a nie sam obraz rzeczy, przez te same ofiary, corocznie ciągle składane, nie może nigdy udoskonalić tych, którzy się zbliżają. Czyż bowiem nie przestano by ich składać, gdyby składający je, raz na zawsze oczyszczeni, nie mieli już żadnej świadomości grzechów? Ale przez nie każdego roku odbywa się przypomnienie grzechów. Niemożliwe jest bowiem, aby krew cielców i kozłów usuwała grzechy”.

Wyrazem niedoskonałości Prawa jest konieczność powtarzania ofiar, co świadczy o ich braku skuteczności. Starotestamentalne ofiary nie miały mocy oczyszczenia człowieka z grzechów: „Wprawdzie każdy kapłan staje codziennie do wykonywania swej służby, wiele razy te same składając ofiary, które żadną miarą nie mogą zgładzić grzechów” (Hbr 10, 11). Nie uwalniały one od grzechów, ponieważ z natury były nieskuteczne. Należało je powtarzać wielokrotnie. Były one jedynie przypomnieniem grzechów (ww. 1-3). W Dniu Pojednania arcykapłan wyznawał „wszystkie winy Izraelitów” (Kpł 16, 21). Miało to na celu uświadomienie każdemu Izraelicie jego stanu duchowego. Nikt jednak nie był w stanie zrzucić tych grzechów ze swojego sumienia, nie można ich było zmazać za pomocą krwi zwierząt (w. 4). Autor natchniony zaznacza, że żadna ofiara ekspiacyjna w Starym Testamencie nie miała skuteczności duchowej. Ryty ofiarne mogły wzbudzić w człowieku żal za popełnione grzechy. Bóg zaś udzielał żałującym łaski na mocy ofiary krzyżowej, którą wszelkie ofiary wyobrażały³.

² Por. J. FRANKOWSKI, *Nurty i kierunki rozwoju nowotestamentalnej myśli chrystologicznej w świetle Hebr 1, 3*, w: *Studia z biblistyki*, t. 4, Warszawa 1984, s. 251-274; E. SZYMANEK, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, Poznań 1990, s. 427.

³ Por. S. ŁACH, *List do Hebrajczyków. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*, Poznań 1959, s. 231 nn.; J. SZLAGA, *Nowość przymierza Chrystusowego według Listu do Hebrajczyków*, Lublin 1979, s. 129 n.; N. CASALINI, *Agli Ebrei. Discorso di esortazione*, Jerusalem 1992, s. 284; G. RAFIŃSKI, *Nowy Kapłan i nowe Przymierze (List do Hebrajczyków)*, s. 559; A. PACIOREK, *List do Hebrajczyków. Tłumaczenie, wstęp i komentarz*, Lublin 1998, s. 107 nn.; K. ROMANIUK, A. JANKOWSKI, L. STACHOWIAK, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 2, Poznań-Kraków 1999, s. 457; R. BOGACZ, *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków*, Kraków 2007, s. 161 nn.

Trwałego skutku pojednania człowieka z Bogiem, którego nie były w stanie zapewnić ciągle powtarzane ofiary w Starym Testamencie, dokonał dopiero Jezus Chrystus. Moc grzechu została realnie zniszczona dopiero przez samofiarowanie się Jezusa. Autor poucza o tym, określając Prawo jako posiadające tylko „cień przyszłych dóbr” (Hbr 10, 1), co oznacza zapowiedź nowego porządku (por. Kol 2, 17). W Nowym Przymierzu zawiera się realizacja obietnicy, na którą wskazuje autor natchniony, powołując się na proroctwo Jeremiasza: „nie wspomnę więcej na ich grzechy” (Hbr 8, 12; por. Jr 31, 34). Żadna ofiara Starego Testamentu nie obejmowała wszystkich grzechów całej ludzkości. To dokonało się dopiero w ofierze ekspiacyjnej Jezusa Chrystusa⁴.

2. Misja posłuszeństwa Jezusa i zastąpienie ofiar starotestamentalnych

W beznadziejnej sytuacji bezskuteczności ofiar starotestamentalnych konieczne było przyjście Chrystusa, który przyjął ludzką naturę z konsekwencjami grzechu, chociaż sam żadnego grzechu nie popełnił. Stał się człowiekiem, aby grzech przezwyciężyć i pokonać wszystkie jego skutki. Chrystus „musiał się upodobnić pod każdym względem do braci, aby stał się miłosiernym i wiernym arcykapłanem wobec Boga dla prześlągania za grzechy ludu” (Hbr 2, 17). Inaczej nie mógłby być przedstawicielem ludzkości wobec Boga. Zadaniem Chrystusa arcykapłana jest oczyszczenie ludzi z grzechów. Autor określa to jako prześląganie Boga „za grzechy ludu”. W ten sposób Jezus Chrystus ujawnia swoje współczucie wobec grzesznej ludzkości oraz wierność wobec Boga⁵.

Autor pisze: „Nie takiego bowiem mamy arcykapłana, który by nie mógł współczuć naszym słabościom, lecz doświadczonego we wszystkim na nasze podobieństwo, z wyjątkiem grzechu” (Hbr 4, 15). Cechą Chrystusa jest miłosierdzie oparte na doświadczeniu wspólnym z ludźmi. Jezus Chrystus jest Arcykapłanem miłosiernym, ponieważ jest solidarny z ludźmi (4, 15–5, 19). Będąc chwalebnym Synem Bożym jest też w pełni człowiekiem. On zna wszystkie dolegliwości ducha i ciała, jakie spadają na człowieka, ponieważ sam podlegał wszelkiego rodzaju próbom. Uniżył się, dzielił z ludźmi wszystko, z wyjątkiem

⁴ Por. J. CASEY, *Hebrews. A Biblical-Theological Commentary*, Wilmington 1980, s. 66; A. PACIOREK, *List do Hebrajczyków...*, s. 108 n.; A. TRONINA, *Do Hebrajczyków. Słowo zachęty na dni ostatnie*, Częstochowa 1998, s. 126; R. BOGACZ, *Misja Chrystusa w świetle „hapax legomenów”*, Kraków 2006, s. 435; tenże, *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków*, s. 164.

⁵ Por. S. ŁACH, *List do Hebrajczyków. Wstęp...*, s. 147 n.; R. BROWN, *The Message of Hebrews. Christ above all*, Leicester 1982, s. 66; A. PACIOREK, *List do Hebrajczyków...*, s. 42; K. ROMANIUK, A. JANKOWSKI, L. STACHOWIAK, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 2, s. 433; R. BOGACZ, *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków*, s. 88.

grzechu. Grzech zamknąłby Go w sobie samym, ponieważ każdy grzech jest skutkiem egoizmu, stąd uczyniłby Jezusa nieczułym na ludzkie potrzeby. Jezus Chrystus dzięki bezgrzeszności jest doskonałym arcykapłanem bliskim Bogu i ludziom⁶.

Chrystus mimo swego dostojństwa jest bliski wszystkim ludziom. Jako wolny od grzechu nie prosił nigdy o przebaczenie win, lecz polecił modlić się o to swoim przybranym braciom. Owa wolność Chrystusa od wszelkiego grzechu czyni Go w jeszcze większym stopniu bratem wszystkich ludzi. Grzech bowiem wynika z egoizmu, który zamyka człowieka na bliźniego i zmniejsza siłę współczucia. A zatem grzesznik nie mógłby być zbawcą ludzkości, ponieważ nie byłby w stanie za ludzi całkowicie się poświęcić⁷.

W tym kontekście autor pisze o Jezusie Chrystusie: „Przeto przychodząc na świat, mówi: Ofiary ani daru nie chciałeś, aleś Mi utworzył ciało; całopalenia i ofiary za grzech nie podobały się Tobie. Wtedy rzekłem: Oto idę – w zwoju księgi napisano o Mnie – abym spełniał wolę Twoją, Boże. Wyżej powiedział: ofiar, darów, całopaleń i ofiar za grzech nie chciałeś i nie podobały się Tobie, choć składa się je na podstawie Prawa. Następnie powiedział: Oto idę, abym spełniał wolę Twoją. Usuwa jedną ofiarę, aby ustanowić inną. Na mocy tej woli uświęceni jesteśmy przez ofiarę ciała Jezusa Chrystusa raz na zawsze” (Hbr 10, 5-10).

Przez ofiarę z siebie Jezus Chrystus zastępuje zewnętrzne, stare ofiary. Autor porównuje je z ofiarą Chrystusa. Chociaż Prawo Mojżeszowe przypisuje konkretne ofiary do konkretnych grzechów (por. np. Kpł 4, 25 n. 31; 5, 10), to jednak przeproszenie Boga dokonywało się nie na mocy samych ofiar, lecz na mocy posłuszeństwa Prawu Bożemu, które nakazywało takie ofiary składać. Krew kozłów i cielców nie usuwa grzechów (Hbr 10, 4), stąd Bóg ich nie chce, o czym świadczy zamieszczony starotestamentalny cytat z Ps 40, 7-9, którym autor Listu do Hebrajczyków uzasadnia postawioną tezę (Hbr 10, 5-7).

Psalm 40 zostaje odczytany w nowej perspektywie. Zacytowane słowa przypisane zostały Synowi Bożemu, który wypowiada je w czasie wcielenia. Wyzwolenie z grzechów i włączenie w życie Boże jest spełnieniem woli Bożej, o której pisał psalmista. Fragment z Ps 40, 7-9 jest przez autora Listu do Hebrajczyków rozumiany jako wypowiedź Syna Bożego przychodzącego na ziemię. Hagiograf stwierdza, że ofiara Chrystusa zastąpiła przebłagalne ofiary Starego Przymierza (Hbr 10, 9b), ponieważ zyskała szczególne uznanie Boga.

⁶ Por. E. SZYMANEK, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, s. 429 n.; G. RA-FIŃSKI, *Nowy Kapłan i nowe Przymierze (List do Hebrajczyków)*, s. 552; A. PACIOREK, *List do Hebrajczyków...*, s. 56; K. ROMANIUK, A. JANKOWSKI, L. STACHOWIAK, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 2, s. 439 n.; A. VANHOYE, *List do Hebrajczyków*, w: *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 1617.

⁷ Por. S. ŁACH, *List do Hebrajczyków. Wstęp...*, s. 164; T. JELONEK, *Chrystologia Listu do Hebrajczyków*, s. 256.

Dotychczasowy kult został zastąpiony przez Nowe Przymierze, które zapoczątkował Chrystus Jego doskonałym posłuszeństwem woli Bożej. Wcielenie jest postrzegane jako podporządkowanie owej woli⁸.

Chrystus usuwa ofiary starotestamentalne, niedoskonałe. Ich miejsce zajmuje inna ofiara. Hagiograf stwierdza z całą stanowczością, że ofiara Chrystusa zastępuje „raz na zawsze” (Hbr 10, 10b) nieskuteczne ofiary prześlągalne Starego Przymierza, w których Bóg przestał mieć upodobanie. Nie ma zatem już miejsca na inne krwawe ofiary. Jedyną bowiem odtąd ofiarą jest ofiara ciała Chrystusowego (por. Łk 22, 19). Doskonałość ofiary Chrystusa polega na tym, że w pełni wyraża świadome i dobrowolne posłuszeństwo Bogu⁹. Przez swoje posłuszeństwo Jezus Chrystus uświęcił swój lud (Hbr 10, 10). Polega to na odzyskaniu przez ludzkość utraconej przez grzech wspólnoty z Bogiem. Ofiara Chrystusa nie tylko oczyszcza z grzechów, ale również dokonuje uświęcenia ludzi, zyskując przebaczenie oraz potrzebne łaski dla wszystkich. W ten sposób otwiera każdemu człowiekowi dostęp do Boga¹⁰.

3. Skuteczność i niepowtarzalność ofiary Chrystusa

Z dobrowolnością i bezgranicznym posłuszeństwem Jezusa Chrystusa wobec Boga jest związana skuteczność Jego ofiary. Autor Listu do Hebrajczyków kładzie akcent na ową skuteczność ofiary Chrystusa w odniesieniu do ofiar starotestamentowych: „złożywszy raz na zawsze jedną ofiarę za grzechy, zasiadł po prawicy Boga” (Hbr 10, 12). Podobne słowa znajdują się na początku listu: „Ten [Syn], który jest odbłaskiem Jego chwały i odbiciem Jego istoty, podtrzymuje wszystko słowem swej potęgi, a dokonawszy oczyszczenia z grzechów, zasiadł po prawicy Majestatu na wysokościach” (1, 3). Podkreślony zostaje w ten sposób kontrast między ofiarą Chrystusa a ofiarami starotestamentalnymi.

Chrystus złożył tylko jeden raz ofiarę, której więcej nie trzeba powielać, a następnie „zasiadł po prawicy Majestatu”. Chrystus „zasiadł” na znak, że dzieło ofiarne jest już dokończzone. Teraz oczekuje tylko na jego owoce, aż spełnią się wszystkie jego skutki: „aż nieprzyjaciele Jego staną się podnóżkiem nóg Jego” (Hbr 10, 13). Autor określa wypełnienie się owych skutków poprzez

⁸ Por. J. SZLAGA, *Powołanie i godność arcykapłana Nowego Przymierza według Listu do Hebrajczyków*, RTK 1 (1978), s. 90; A. VANHOYE, *List do Hebrajczyków*, s. 1622.

⁹ Por. A. TRONINA, *Do Hebrajczyków. Słowo zachęty na dni ostatnie*, s. 127 n.

¹⁰ Por. S. ŁACH, *List do Hebrajczyków. Wstęp...*, s. 235 n.; J. SZLAGA, *Żertwa Chrystusa – arcykapłana Nowego Przymierza* (Hbr 9,11-14), RTK 1 (1977), s. 77; tenże, *Powołanie i godność arcykapłana Nowego Przymierza...*, s. 90 n.; G. RAFIŃSKI, *Nowy Kapłan i nowe Przymierze* (List do Hebrajczyków), s. 560; A. PACIOREK, *List do Hebrajczyków...*, s. 110 n.; A. VANHOYE, *List do Hebrajczyków*, s. 1622; M. M. BOURKE, *List do Hebrajczyków*, KKB, s. 1487; R. BOGACZ, *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków*, s. 167 n.

nawiązanie do mesjańskiego Psalmu 110, 1. Jego zbawcze dzieło jest doskonałe w swych skutkach i czyni Go wiekuistym Kapłanem (por. Hbr 7, 17 n. 25; 9, 24). W paruzji zaś zostanie w pełni wykazane Jego zwycięstwo nad wszystkimi wrogami¹¹.

Chrystus nie tylko złożył ofiarę za grzechy i zgładził je, ale w ten sposób „udoskonalił na wieki tych, którzy są uświęceni” (Hbr 10, 14). Owo udoskonalenie ludzi polega na usunięciu grzechu, uzyskaniu zjednoczenia z Bożą łaską i otwarciu dostępu do chwały szczęścia. Ofiara Chrystusa jest zrealizowaniem proroctw dotyczących czystości serc ludzkich w Nowym Przymierzu: „Daje nam zaś świadectwo Duch Święty, skoro powiedział: Takie jest przymierze, które zawrę z nimi w owych dniach, mówi Pan: dając prawa moje w ich serca, także w umyśle ich wypiszę je. A grzechów ich oraz ich nieprawości więcej już wspominać nie będę” (ww. 15-17). Autor powołuje się tu na proroctwo Jeremiasza o Nowym Przymierzu z Jr 31, 33 n. Nowe Przymierze cechuje nie tylko wypisanie Bożego Prawa w ludzkich sercach (w. 16), ale również udzielenie mocy do jego zachowania poprzez wymazanie grzechów i niegodziwości (w. 17), które dokonało się dzięki ofierze Chrystusa¹². W ten sposób zostaje podkreślony fakt, że ofiara Chrystusa przynosząca uświęcenie jest potwierdzona przez Pismo Święte.

Autor wyciąga zatem wniosek: „Gdzie zaś jest ich odpuszczenie, tam już więcej nie zachodzi potrzeba ofiary za grzechy” (Hbr 10, 18). Odtąd bezzasadne jest składanie jakichkolwiek ofiar ekspiacyjnych Starego Przymierza. Sentencja ta wykazuje niedopuszczalność składania takich ofiar¹³. W Nowym Przymierzu odpuszczenie grzechów stało się faktem. Odtąd ofiary zastępcze nie mają już racji bytu. Wszystkie dotychczasowe ofiary znalazły dopełnienie w jednej ofierze Chrystusa. W ten sposób autor podkreśla jedyność i ostateczność ofiary Chrystusa, na mocy której dokonuje się ciągle odpuszczanie grzechów¹⁴.

Doskonałość ofiary Chrystusa za grzechy zostaje szczególnie uwydatniona w Hbr 9, 23-28. Arcykapłani w Starym Testamencie wielokrotnie powtarzali swoje ofiary, posługując się krwią zwierząt, natomiast Jezus Chrystus „raz jeden ukazał się teraz na końcu wieków na zgładzenie grzechów przez ofiarę z samego siebie. A jak postanowione ludziom raz umrzeć, a potem sąd, tak Chrystus raz jeden był ofiarowany dla zgładzenia grzechów wielu, drugi

¹¹ Por. T. JELONEK, *Chrystologia Listu do Hebrajczyków*, s. 255 n.

¹² Por. J. SZLAGA, *Nowość przymierza Chrystusowego według Listu do Hebrajczyków*, s. 130; T. JELONEK, *Rola Ducha Świętego według Listu do Hebrajczyków*, RBL 34 (1981), s. 127; G. RAFIŃSKI, *Nowy Kapłan i nowe Przymierze (List do Hebrajczyków)*, s. 560.

¹³ Por. K. ROMANIUK, A. JANKOWSKI, L. STACHOWIAK, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 2, s. 459.

¹⁴ Por. A. PACIOREK, *List do Hebrajczyków...*, s. 113; A. TRONINA, *Do Hebrajczyków. Słowo zachęty na dni ostatnie*, s. 129.

raz ukaże się nie w związku z grzechem, lecz dla zbawienia tych, którzy Go oczekują” (ww. 26b-28).

Skuteczność ofiary Jezusa Chrystusa trwa na zawsze, nie jest ograniczona czasem ani przestrzenią. Ofiara Chrystusa jest zatem wieczna i niepowtarzalna. Stanowi bowiem historyczny wyraz wiecznego miłosierdzia Boga. Wieczna jest także jej skuteczność. Gdyby ofiara Chrystusa nie była doskonała, to musiałaby być powtarzana. Obecnie Syn Boży jako uwielbiony znajduje się „przed obliczem Boga” (w. 24). Takim bytowaniem jako ofiara za grzechy jest przyczyną zbawczych darów dla wierzących¹⁵.

Autor wykazuje nieskończoną wartość Chrystusowej ofiary na krzyżu. Ta jednorazowa ofiara gładzi wszystkie grzechy od początku świata, aż do jego końca. Jezus Chrystus w przeciwieństwie do kapłanów starotestamentowych składa ofiarę wyłącznie jeden raz. Ofiara Chrystusa jest wprowadzeniem czasów ostatecznych, czyli mesjańskiej epoki zbawienia. Chrystus dokonał wszystkiego, co potrzeba ludziom do zbawienia. Skutkiem ofiary Chrystusa, który ciągle trwa, jest usunięcie grzechu i pozbawienie go mocy, jaką posiadał przed przyjściem Chrystusa na świat. Grzech, który oddzielał człowieka od Boga, został przezwyciężony przez śmierć krzyżową Jezusa Chrystusa. Wina ludzka została odkupiona, grzech usunięty. Człowiek jest odtąd zdolny w swoim wnętrzu stanąć przed Bogiem.

Niepowtarzalność ofiary Chrystusa jest porównana do niepowtarzalności życia i śmierci człowieka: „A jak postanowione ludziom raz umrzeć, a potem sąd, tak Chrystus raz jeden był ofiarowany dla zgładzenia grzechów wielu” (Hbr 9, 27-28a). Po zakończeniu życia na ziemi nie można go w wymiarze doczesnym ponownie rozpocząć. Człowiek raz żyje i raz umiera. Takie jest Boże postanowienie. Ofiara Chrystusa polegała na śmierci, która może mieć miejsce tylko raz w życiu człowieka. Stąd Chrystus tylko raz ofiarował się za grzechy wszystkich ludzi i Jego ofiara nie może być powtórzona. Pewność skuteczności ofiary Chrystusa autor porównuje do pewności śmierci i następującego potem sądu (w. 27).

Autor zapowiada również, że Jezus ukaże się „poza grzechem” jako uwielbiony, w pełni chwały, celem „zbawienia tych, którzy Go oczekują” (Hbr 9, 28b). Podkreśla, że po odkupieńczym dziele Jezusa z pewnością następuje zbawienie tych, którzy oczekują Jego powtórnego przyjścia. Paruzja Chrystusa nie wiąże się już z grzechem, lecz z przeprowadzeniem wierzących do nowej rzeczywistości zbawionych. Jezus przyjdzie zatem jako tryumfator, aby obdarzyć tryumfem wiecznego zbawienia swoich wyznawców¹⁶.

¹⁵ Por. J. SZLAGA, *Nowość przymierza Chrystusowego według Listu do Hebrajczyków*, s. 131 n.; E. SZYMANEK, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, s. 440; A. PACIOREK, *List do Hebrajczyków...*, s. 105 n.

¹⁶ Por. S. ŁACH, *List do Hebrajczyków. Wstęp...*, s. 229 n.; E. SZYMANEK, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, s. 440; A. PACIOREK, *List do Hebrajczyków...*, s. 106; R. BOGACZ, *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków*, s. 159 n.

4. Niebezpieczeństwo apostazji

Dyskurs dotyczący skutków ofiary Chrystusa i zniesienia ofiar Starego Przymierza autor kończy wnioskiem: „Mamy więc, bracia, pewność, iż wejdziemy do Miejsca Świętego przez krew Jezusa. On nam zapoczątkował drogę nową i żywą, przez zasłonę, to jest przez ciało swoje” (Hbr 10, 19 n.). Z tego wyprowadza praktyczne zalecenia dla chrześcijańskiego życia: trzymać się nadziei, troszczyć się o siebie wzajemnie, zachęcać się do miłości i dobrych uczynków oraz nie opuszczać wspólnych zebrań (ww. 21-25).

Po tych zaleceniach autor przestrzega przed popadnięciem w grzech (Hbr 10, 26-31; por. 6, 4-8). Grzeszący odseparowuje się od zbawczych skutków Jego dzieła. Konieczna jest odpowiednia dyspozycja wewnętrzna: „Jeśli bowiem dobrowolnie grzeszymy po otrzymaniu pełnego poznania prawdy, to już nie ma dla nas ofiary przełagalnej za grzechy, ale jedynie jakieś przerażające oczekiwanie sądu i żar ognia, który ma trawić przeciwników” (Hbr 10, 26 n.). Winy świadomego odrzucenia Chrystusa nie da się odpuścić, stąd jest to początek piekła już w życiu doczesnym, które polega na „przerażającym oczekiwaniu sądu” (w. 27a), a dopełni się po sądzie przez „żar ognia” (w. 27b).

Oczekiwanie dnia sądu już jest związane z lękiem i niepokojem. Dotyczy ono tych, którzy dobrowolnie zgrzeszyli po uprzednim poznaniu prawdy. Chodzi tu o grzech oddalenia się od Boga żywego (por. Hbr 3, 12; 6, 4-8). Warto zwrócić uwagę, że w wyrażeniu „jeśli dobrowolnie grzeszymy” (10, 26a) użyty został imiesłów czasu teraźniejszego. Taka forma tego wyrażenia wskazuje na czynność trwającą i wciąż powtarzaną. Chodzi więc o grzech dobrowolny, trwający i ustawicznie powtarzany, związany z uprzednio poznaną prawdą. W tej perspektywie wzmianka o dobrowolnym grzeszeniu nasuwa myśl o odrzuceniu poznanej prawdy, czyli o poważnym przewinieniu, które można porównać z apostazją. Według autora natchnionego dla apostaty nie ma możliwości odpuszczenia grzechów. Pozbawia się on bowiem skuteczności ofiary Chrystusa, odrzucając Chrystusa odcina się jednocześnie od owoców Jego zbawczej ofiary.

Stąd losem apostatów jest oczekiwanie sądu, a po nim „żar ognia” (Hbr 10, 27b). Obraz ognia w tradycji biblijnej jest symbolem karzącej sprawiedliwości Boga (por. Pwt 29, 20; Ps 79, 5; Iz 26, 11; 30, 27; 66, 15 n. 24; Ez 38, 19; So 1, 18; 3, 8; Ml 3, 2; Mt 13, 42; Mk 9, 48; 2 Tes 1, 8). A zatem przedmiotem oczekiwania apostatów jest sąd, a po nim wieczna kara. Doczesna egzystencja takich ludzi naznaczona jest lękiem, który stanowi zapowiedź tego, co ma nadejść. Piekło zaczyna się na ziemi. Grzesznicy już teraz żyją w jakimś tragicznym lęku¹⁷.

Autor pisze dalej: „Kto przekracza Prawo Mojżeszowe, ponosi śmierć bez miłosierdzia na podstawie zeznania dwóch albo trzech świadków. Pomyślcie,

¹⁷ Por. S. ŁACH, *List do Hebrajczyków. Wstęp...*, s. 243.

o ileż surowszej kary stanie się winien ten, kto by podeptał Syna Bożego i zbezcześcił krew Przymierza, przez którą został uświęcony, i obelżywie zachował się wobec Ducha łaski” (Hbr 10, 28 n.). Autor natchniony przypomina, że w Starym Testamencie świadome przekroczenie Dekalogu, poświadczane zeznaniami przynajmniej dwóch świadków, powodowało karę śmierci (w. 28; por. Pwt 13, 7 n.)¹⁸. Apostata zaś ściąga na siebie niewspółmiernie większą karę. Grzech świadomego odstępstwa jest bowiem odrzuceniem nie tylko Prawa Bożego, ale i zbawczej miłości. Taki grzesznik lekceważy swego Zbawcę i odrzuca dzieło odkupienia¹⁹.

Autor używa określenia: „podeptanie Syna Bożego” (Hbr 10, 29b), które oznacza znieważenie, odrzucenie zarówno Jego ofiary, jak i wszystkich łask, które z niej wynikają. W tej perspektywie grzech apostazji nabiera szczególnej ciężkości. Sytuuje bowiem grzesznika w pozycji nieprzyjaciela Chrystusa, którego depcze i lekceważy. Bliższym komentarzem owego „zdeptania” są słowa o uznaniu krwi Przymierza za zwyczajną krew i o znieważeniu „Ducha łaski” (w. 29cd). Apostata bezcześci krew Przymierza, na mocy którego został w sakramencie chrztu oczyszczony i uświęcony (por. 9, 14. 20; 10, 14). Uznaje on zatem dzieło Chrystusa za takie, które jest bez znaczenia religijnego (por. 1 Kor 11, 27. 29). Odrzucając Syna Bożego człowiek przekreśla Jego dzieło odkupienia. W ten sposób odcina się od uczestnictwa w jego zbawczych owocach²⁰.

Surową karą (Hbr 10, 29a) jest śmierć duchowa, która dotyka człowieka dopuszczającego się świadomej apostazji. Kara jest proporcjonalna do winy. Poprzez odtrącenie Ducha Świętego zaciąga się winę, o której mówi Jezus w Mt 4, 29, ponieważ postawa apostaty jest także grzechem przeciw Duchowi Świętemu (Hbr 10, 29d). Owa wina nie może być odpuszczona ze względu na skutek grzechu, czyli niemożność nawrócenia się. Autor podkreśla w ten sposób ogrom zbrodni apostazji. Wynika to z faktu niepowtarzalności zbawczego dzieła Chrystusa. Poza Nim nie ma możliwości odkupienia²¹.

Apostazja w Nowym Przymierzu przybiera znamiona o wiele większego zła, niż grzechy ciężkie dokonane w okresie Starego Przymierza. Teraz jest to występki nie tylko przeciwko Bogu Ojcu, ale również przeciwko Synowi Bożemu, którego apostata usiłuje niejako unicestwić, wyszydzić, odrzucić jako coś zbytecznego. Jest to również zbezczeszczenie krwi Chrystusa, przez którą zapoczątkował Nowe Przymierze oraz oczyścił ludzi z grzechów i uświęcił.

¹⁸ Miało to miejsce w dwunastu wypadkach (por. Kpl 20, 9-17; 24, 13-16; Lb 15, 32-36; 35, 30 n.; Pwt 13, 7-11; 17, 2-7; 18, 20).

¹⁹ Por. K. ROMANIUK, A. JANKOWSKI, L. STACHOWIAK, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 2, s. 461; M. M. BOURKE, *List do Hebrajczyków*, s. 1489.

²⁰ Por. D. GUTHRIE, *The Letter to the Hebrews. An Introduction and Commentary*, Leicester 1983, s. 219; E. SZYMANEK, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, s. 442; A. PACIOREK, *List do Hebrajczyków...*, s. 118; R. BOGACZ, *Misja Chrystusa w świetle „hapax legomenów”*, s. 441 n.

²¹ Por. A. TRONINA, *Do Hebrajczyków. Słowo zachęty na dni ostatnie*, s. 134.

W ten sposób apostata zachowuje się też obelżywie wobec Ducha Świętego, który jest sprawcą łaski (Hbr 2, 4; 6, 4; Ga 3, 2-5; Tt 3, 6; Mk 3, 29; 1 Kor 12, 13).

Potwierdzeniem ostrzeżeń zawartych w Hbr 10, 26-29 są słowa zacytowane w wersecie 30., przytoczone z Pwt 32, 35 n.: „Znamy przecież Tego, który powiedział: Do Mnie należy pomsta i Ja odpłacę. I znowu: Sam Pan będzie sądził lud swój”. Wskazują one na surowość sądu, któremu będą podlegać nie tylko poganie, ale także członkowie narodu wybranego, w tym kontekście zatem także chrześcijanie. Autor zamieszcza jeszcze aforyzm: „Straszną jest rzeczą wpaść w ręce Boga żyjącego” (Hbr 10, 31). W ten sposób podkreśla jeszcze bardziej straszliwość sądu Bożego, który może tu być przeciwstawiony sądowi ludzkiemu jako łagodniejszemu²².

Przestroga przed grzechem apostazji stanowi ukazanie jego tragicznych konsekwencji w doczesności, przez zwrócenie uwagi na permanentny stan niepokoju i lęku grzesznika, a jednocześnie w rzeczywistości eschatologicznej. Ci, którzy trwają w grzechu, z przerażeniem oczekują eschatologicznej przyszłości. Ich sytuacja jest diametralnie inna niż tych, którzy trwają przy Chrystusie w nadziei spełnienia się Bożych obietnic. Odrzucenie Chrystusowego dzieła odkupienia skutkuje wieczną karą²³.

Podsumowanie

Autor Listu do Hebrajczyków ukazuje Jezusa Chrystusa jako sprawcę wiecznego zbawienia w perspektywie nieskuteczności Starego Przymierza w walce z grzechem. W Starym Testamencie ofiary ze zwierząt były składane w świątyni według niedoskonałych rytów. Ich powtarzanie jest wystarczającym dowodem nieskuteczności, stąd nie mogły one uczynić doskonałymi tych, którzy je składali (Hbr 10, 1). W związku z niewystarczalnością Prawa z jego powtarzalnymi ofiarami, musiały one zostać zastąpione przez ofiarę Chrystusa, która przynosi diametralnie inne rezultaty (w. 10).

W całkowitym posłuszeństwie Bogu Chrystus raz złożył ofiarę z siebie za wszystkich ludzi i uświęcił wszystkich, którzy do niej przystępują. Ofiara Chrystusa jest osobista i otwiera wejście do nieba. Ta ofiara czyni z Jezusa prawdziwego Pośrednika, ponieważ oczyszcza ludzkie sumienia²⁴. On sam zastąpił starotestamentowych kapłanów (Hbr 10, 11-14), jest Arcykapłanem nieporównywalnym z innymi arcykapłanami. Jego przymierze zastępuje stare i jest ostateczne. Zostało ono zawarte na zawsze, bez potrzeby ofiar dodatko-

²² Por. E. SZYMANEK, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, s. 442.

²³ Por. A. TRONINA, *Do Hebrajczyków. Słowo zachęty na dni ostatnie*, s. 134.

²⁴ Por. J. SZLAGA, *Powołanie i godność arcykapłana Nowego Przymierza...*, s. 93 n.; R. BROWN, *The Message of Hebrews. Christ above all*, s. 171.

wych. W konsekwencji, w Nowym Przymierzu już więcej ofiar nie potrzeba (w. 18)²⁵.

W świetle tego dyskursu autor ostrzega również przed zatrważającą perspektywą dla grzeszników. Autor ukazuje grozę Dnia Pańskiego dla wszystkich zatwardziałych grzeszników. Skuteczność ofiary Chrystusa nie może prowadzić do zuchwalej ufności w łaskę Bożą. Hagiograf przypomina, że tych, którzy po-deptali Syna Bożego, zbeczcścili krew Przymierza i obelżywie zachowują się wobec Ducha łaski, czeka Boża pomsta, ich losem staje się Boży sąd i straszna kara ognia, która jest poprzedzona wielką bojaźnią zarówno przed tym sądem, jak i przed samą karą (Hbr 10, 27).

Ludzie Nowego Przymierza mają powinność bycia świętymi i doskonałymi. Podstawowym warunkiem wewnętrznej odnowy jest wsłuchiwanie się w Boże orędzie przekazane przez Jezusa Chrystusa (por. Hbr 2, 1. 9; 3, 1; 7, 4; 8, 5; 9, 28; 12, 2. 14. 19. 25 n.). Chodzi o zrozumienie sensu tego orędzia w czasach obecnych oraz odniesienie współczesności do eschatycznej przyszłości (4, 6-13). W doczesności bowiem jest początek tego, co będzie miało miejsce w pełni w życiu wiecznym. Wiara już teraz zapoczątkowuje owe przyszłe rzeczywistości. Stanowi ona gwarancję istnienia dobra, które teraz nie jest dostrzegalne, ale będzie udzielone tym, którzy szczerze tego pragną (por. 11, 1)²⁶.

Purification of people of God from sins in Hebrews

According to Hebrews purification of people of God from sins was made in excellent degree by Jesus Christ, who is shown like a originator of eternal salvation in prospect of Old Covenant in fight with sin. In this way in expiatory sacrifice like sacrifice of New Covenant is contained realization of Old Testament promise of put away all sins all over the world. Single and unique sacrifice of Jesus Christ effectively and definitively replaces all sacrifices from Old Testament. Still exists danger of committing the sin and off from her saving effects, what in prospect of New Covenant causes tragic consequences.

²⁵ Ofiara Mszy świętej jest powtarzana wiele razy, jednak nie jest ona samoistną ofiarą. Stanowi bowiem uobecnienie jedynej i niepowtarzalnej ofiary złożonej przez Chrystusa na krzyżu. Powtarzalność Mszy świętej jest związana z ludźmi, którzy nie są w stanie zaczerpnąć za jednym razem wszystkich owoców z tego niewyczerpanego źródła uświęcenia, aby stale i w każdym czasie mogli się uświęcać na mocy jednej krwawej ofiary Jezusa Chrystusa. Por. S. ŁACH, *List do Hebrajczyków. Wstęp...*, s. 231; J. SZLAGA, *Nowość przymierza Chrystusowego według Listu do Hebrajczyków*, s. 130 nn.; G. RAFIŃSKI, *Nowy Kapłan i nowe Przymierze (List do Hebrajczyków)*, s. 559; A. PACIOREK, *List do Hebrajczyków...*, s. 107; R. BOGACZ, *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków*, s. 163 n.

²⁶ Por. J. ŁACH, *Podstawy zachowań moralnych w Liście do Hebrajczyków*, s. 233 nn.

Bibliografia

- Bogacz R., *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków*, Kraków 2007.
- Bogacz R., *Misja Chrystusa w świetle „hapax legomenów”*, Kraków 2006.
- Bourke M.M., *List do Hebrajczyków*, KKB, s. 1487.
- Brown R., *The Message of Hebrews. Christ above all*, Leicester 1982.
- Casalini N., *Agli Ebrei. Discorso di esortazione*, Jerusalem 1992.
- Casey J., *Hebrews. A Biblical-Theological Commentary*, Wilmington 1980.
- Frankowski J., *Nurty i kierunki rozwoju nowotestamentalnej myśli chrystologicznej w świetle Hebr 1,3*, w: *Studia z biblistyki*, t. 4, b.red.w., Warszawa 1984, s. 189-342.
- Guthrie D., *The Letter to the Hebrews. An Introduction and Commentary*, Leicester 1983.
- Jelonek T., *Chrystologia Listu do Hebrajczyków*, „*Analecta Cracoviensia*” 17 (1985), s. 253-257.
- Jelonek T., *Rola Ducha Świętego według Listu do Hebrajczyków*, RBL 34 (1981), s. 119-129.
- Łach J., *Podstawy zachowań moralnych w Liście do Hebrajczyków*, w: *Diligis Me? Pasce*, t. 1, red. S. Czerwik, M. Mierzwa, Sandomierz 1999, s. 223-235.
- Łach S., *List do Hebrajczyków. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*, Poznań 1959.
- Paciorek A., *List do Hebrajczyków. Tłumaczenie, wstęp i komentarz*, Lublin 1998.
- Rafiński G., *Nowy Kapłan i nowe Przymierze (List do Hebrajczyków)*, w: *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, t. 9: *Dzieje Apostolskie. Listy św. Pawła*, red. J. Frankowski, Warszawa 1997, s. 533-566.
- Romaniuk K., Jankowski A., Stachowiak L., *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 1-2, Poznań–Kraków 1999.
- Szłaga J., *Nowość przymierza Chrystusowego według Listu do Hebrajczyków*, Lublin 1979.
- Szłaga J., *Powołanie i godność arcykapłana Nowego Przymierza według Listu do Hebrajczyków*, RTK 1 (1978), s. 87-101.
- Szłaga J., *Żertwa Chrystusa – arcykapłana Nowego Przymierza (Hbr 9, 11-14)*, RTK 1 (1977), s. 69-77.
- Szymanek E., *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, Poznań 1990.
- Tronina A., *Do Hebrajczyków. Słowo zachęty na dni ostatnie*, Częstochowa 1998.
- Vanhoye A., *List do Hebrajczyków*, w: *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 1608-1625.